

Fábián Gáspár

(Székesfehérvár, 1855. 01. 02. – Budapest, 1953. 01. 13.)

Összeállította: Csutiné Schleer Erzsébet

Fábián Gáspár családja Székesfehérváron, a Felsővárosban lakott. A „Fábiánok” több generáción át az építőszakmák művelői voltak. Ő maga ügyes kezű, jól rajzoló gyerek volt. A fehérvári főreáliskola után a Budapesti Műszaki Egyetemen tanult. 1918-ban a diploma megszerzése után két évig Nagy Virgil tanársegédje volt. Már hallgatóként is sok tervpályázaton vett részt, több ízben nyert díjat. Ifjú építészként nem csatlakozott a Kós Károly köré csoportosuló újítókhoz, hanem tanárainak, Hauszmann Alajosnak és Nagy Virgilnek útmutatásai nyomán a történeti stílusok ápolásával kezdte meg építészeti munkásságát, e felfogása mellett mindvégig következetesen kitartott. Azok közé tartozott, akik a neobarokk és a neoromán középületeket és templomokat nem az építető kedvéért, anyagi megélhetés okából öltöztették történeti köntösbe, hanem őszinte meggyőződésből.

1910-ben Olaszországban járt ösztöndíjasként, hazatérve Budapesten telepedett le. Első komoly megbízásai szülővárosából érkeztek. Az építész-szobrász Bory Jenővel közös alkotásuk volt a vízivárosi Jézus Szíve templom. A szecessziós hatású, vasbeton szerkezetű templom az egykori vásárteret határoló épületcsoport elsőként megépült eleme, centrális alaprajzú tömeg, tetején nyolcszögű, karakteres formájú, laternás kupolával, a bejárati rész felett harangtoronnyal. A templom 1909-11-ben épült, valószínűleg Fábián Gáspár terve szerint, míg Bory Jenő főleg a vasbeton szerkezeteket tervezte és felügyelte a kivitelezését. 1913-tól közösen tervezték a templomot körbeölelő épületegyüttest, a Széna tér sarkán az Aggok Házát is, és később az épülethez tartozó aggintézeti lelkészlakot és árvaházat.

profil.hu

Jézus Szíve templom, mögötte Aggok Háza és árvaház

Fábián Gáspár 1914-ben a szerb és az orosz fronton szolgált, harctéri szolgálata végén tifuszból felgyógyulva, ám rokkantként tért haza. Megerősödése után ismét teljes erővel dolgozott. 34 éves korában újból beiratkozott a Műegyetemre, ahol közgazdasági diplomát szerzett és két év múlva doktorált.

Pályafutása során több iskolát, kórházat épített, mindig gazdagon alkalmazva a történelmi stíluselemeket (jászapáti gimnázium, angyalföldi, szekszárdi és nyíregyházi közkórházak, stb.). Építésztervezői népszerűségét több budai villa is fémjelzi. Középlelet-építő tevékenységének legjelentősebb alkotása a budapesti Szent Margit (később Kaffka Margit) Leánygimnázium (1929-1930) és a soproni apácák kereskedelmi iskolája is (ma Felsőfokú Óvónőképző Intézet, Ferenczi János utca), mely négyszintes épülettömbjének déli homlokzata a hazai neobarokk egyik legarányosabb alkotása lett (1928).

Budapest Villányi út, Szent Margit Gimnázium

Életművében a történelmi formavilágot használta fel a templomainál is, sőt több olyan is épült, melyek határozott középkori formákat idéznek (Balatonfüred, Pécs, Badacsonytomaj). Fővárosi templomai (Üllői úti, egykori Haller téri, Szondy utcai) határozott neoromán formakincs felhasználásával épültek. Ugyanebben a stílusban tervezte a pécsi Szent Mór Kollégiumot (1928) is.

Balatonfüred 1927. Budapest 1929. Pécs 1930. Budapest 1931. B.tomaj 1932. Hmvásárhely 1937. Szentes 1943.

Fábrián Gáspár kora egyik legtöbbet alkotó mestere, csak templomépítései száma meghaladja a százat, egyházi iskola tervezése több mint harminc. Ő volt az 1920-as évek egyik legjobban foglalkoztatott, a kormányzat és az egyház építőművészeti szándékait híven tükröző építész. Így vall erről önéletrajzi művében: „*A Műegyetemen a tervezési tanszéken kiváló tanárom, Nagy Virgil sokszor mondta tréfásan: Mi van magával Fábrián úr?! Ön minden feladatát toronnyal díszíti! (Sorsom megadta rá a választ: templomépítő lettem.)*” 1926-ban XI. Pius pápa egyházi építészetéért a Nagy Szent Gergely Rend lovagkeresztjével tüntette ki.

Több önéletrajzi ihletésű könyvet is kiadott. „*Küzdelmeim és alkotásaim 1910-től 1935-ig, életem ötvenedik événél*” címmel megjelent írásában jelentősebb munkáiról is számot ad. Korábban szakirodalmi tevékenységet is folytatott, 1906-10 között a *Fejér megyei Napló* és a *Katolikus Lexikon* munkatársa volt. Az *Építőipar - Építőművészet* c. szaklap hasábjain, melynek 1920-tól 1932-ig felelős szerkesztője volt, gyakran nyilvánította ki ellenszenvét az új építési stílusokkal szemben.

„...*Fábrián Gáspár személye teszi értékes folyóirattá az Építőipart. Egy lapszerkesztőnél főkellék az abszolút meggyőződés és e meggyőződésnek bátor kinyilvánítása, meg nem hátrálván semmiféle agresszív ellenvélemény előtt. Az Építőipar - Építőművészet utolsó számaiban olvasván dr. Fábrián Gáspár harcias cikkeit, - ha nem is vagyunk vele a szélsőségekig menőleg teljesen egy véleményen - mégis tisztelettel és nagybecsüléssel kell elismernünk egyéniségét. Legbátrabb, legszókimondóbb szerkesztője szakirodalmunknak.*” (Magyar Építőművészet 1929/ 9-10.)

Számos egyházi megrendelése között szerepel a székesfehérvári belvárosi polgári zárdaiskola (ma Petőfi iskola), ahol az egymáshoz tompaszögben álló épületszárnyak találkozásánál, a forgalmas utcasarok tehermentesítésére, jellegzetes térhomorulatot „hajlított” a bejáratnál, amely a felette levő attikával együtt díszes neobarokk architektúrát képez. Szemben a polgári fiú-, majd leánygimnázium markáns épülete (ma Teleki Blanka Gimnázium) követi a hegyesszögű utcavonalat.

Polgári fiúiskola 1932.

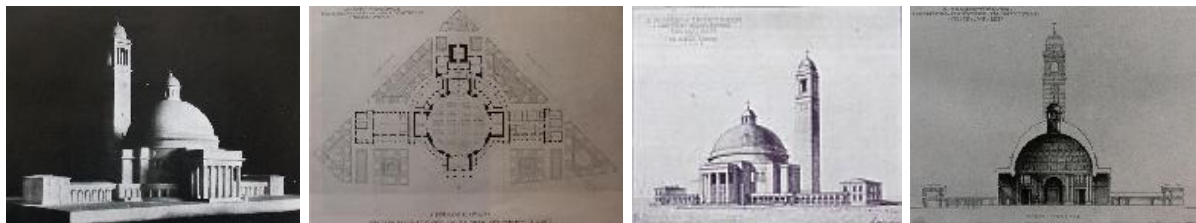

légifelvétel: Remetei Zoltán

Polgári leányiskola (zárdaiskola) 1929.

Székesfehérvári munkásságának legkiemelkedőbb alkotása a *Prohászka-
emléktemplom*. Az 1927-ben elhunyt, és a városhoz erősen kötődő nagy püspök,
Prohászka Ottokár emlékének megőrzésére országos közadakozást rendeztek.
1929-ben egy fehérvári emléktemplom építésére közzétett pályázaton 27 pályázó
közül a város szülötte, Fábíán Gáspár műépítész tervét fogadták el, és 3000 pen-
gős I. díjjal jutalmazták. Irányításával a tervek elkészítésében Molnár Tibor kés-
őbbi városi főépítész és Gatterer Ferenc működött közre. A templomot 1933. no-
vember 5-én szentelték fel.

Prohászka Ottokár Emléktemplom – Fábíán Gáspár nyertes pályázati terve 1929.

1935-ben megjelent könyvében az alkotó építész ekként nyilatkozik az eklektikus,
konzervatív stílusban épített templomáról: *"Bár több, jeles építőművész pályázott,
az én alaprajzi elrendezésem tökéletességét egyik sem közelítette meg. Tökéletes
körtemplom, négy keresztszárnyal. Fő attrakciója a 30 m belső átmérőjű kupolá-
ja, mely magában véve unikum. Nagyobb nála csak a Pantheon és Szt. Péter kupo-
lája. Vele egyenlő nagyságú a firenzei dóm, a Hagia Sophia, a berlini dóm kupo-
lája. A magyar kupolák mind kisebbek. Hihetetlen küzdelemmel (főleg a pénzihiány
miatt), 5 év alatt készült el annyira, hogy fel lehetett szentelni. (1933. XI. 5-én
Shvoy püspök úr által). Persze tornya még nem kész és a mellékszárny épületek is
hiányoznak. Szülővárosom részére óhajtottam valami nagyszabású alkotást csi-
náljni, mely minden időkben hirdesse a nagy püspöknek, Prohászka Ottokárnak
nevét és alkotójának, a város szülöttének megbecsülést szerezzen."*

Prohászka Ottokár Emléktemplom

A görögkereszt alaprajzú, klasszicizáló, visszafogott részleteiben akár modernnek
is ható épület hatalmas centrális térrel épült, és a városképben karakteresen meg-
jelenő, 30 méter átmérőjű, laternás félgömbkupola fedi. Főhomlokzatán lépcsős,
oszlopos portikusz emeli ki a bejáratot. Erős hangsúlyt képez az épületen körben
futó fogazott övpárkány. A belső tér rendkívül impozáns, több jeles művészeti al-
kotásnak ad helyet. Az 52 méter magas templom 3500 hívő befogadására alkal-
mas. Az emléktemplom magas színvonalú építészeti és művészeti alkotás, öröksé-

gi értéket képvisel. Műemléki védelemre javasolt.

A pályázati tervben eredetileg tervezett, a kompozíció szerves részét képező 65 m magas campanile jellegű torony soha nem épült meg. az 1944-es bombázásban lerombolt épületet nem rekonstruálták teljes mértékben, a templom tömegéhez két oldalról csatlakozó szárnyépület közül csak a plébániát állították helyre.

A templom kertjében áll a tervező Fábíán Gáspár síremléke, Orbán Antal szobrászművész alkotása. A bronz mellszobrot 1990-ben állították fel. Fő nézetének felirata:

„Itt nyugszanak Fehérvár nemes szülöttének dr. Fábíán Gáspár műépítésznek 1885 - 1953 a Prohászka templom alkotójának és hitvesének, hét gyermek anyjának Seletei Horváth Annának 1892 - 1967 földi maradványai”.

Az emlékmű jobb oldali felirata szerint szüleinek emlékezetére állította fiúk, dr. Fábíán János kanonok, a budavári Mátyás-templom plébánosa, volt esztergomi főegyházmegyei kormányzó. A kőtalapzat többi oldalán az építész alkotásainak felsorolása olvasható.

www.civertan.hu

Forrás:

WIKIPÉDIA

Magyar Életrajzi Lexikon <http://mek.niif.hu/>

www.templom.hu Írta és fényképezte: Vizler Imre

Székesfehérvár Kult. Örökségvédelmi Hatástanulmány 2010. (Csutiné Schleer Erzsébet)

Magyarország műemlékei, Székesfehérvár – szerk: Entz Géza Antal – Osiris, Bp, 2009.

Dr. Fábíán Gáspár: Küzdelmeim és alkotásaim 1910-től 1935-ig életem ötvenedik évéről.
Szerzői kiadás. Bp., 1935

Dr. Fábíán Gáspár: Isten kőművese. Egy építész regénye. Szerzői kiadás. Bp., 1940

www.kkmk.hu/onszolg/eletrajz/kepek/nagy/fabiangaspar.jpg

www.utisugo.hu/ismertetok/latnivalok

www.tanszertar.hu/eken/2007_04/belso.htm

www.kolibri.omikk.bme.hu